

В. Бараннік (Дніпро, УКРАЇНА)

**МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ СТАЛОСТІ РОЗВИТКУ:
КВАЗІДИНАМІЧНИЙ ПІДХІД**

*Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Дніпро,
електронна пошта: bvo7777@ukr.net*

*В мене є тверда впевненість в тому, що ми не змінимо свої поведінки
доки не зрозуміємо того, як ми вимірюємо наш розвиток.
Ніколя Саркозі*

Один із основних аспектів вивчення стану та перспектив сталого розвитку, безумовно, пов'язаний з необхідністю кількісної оцінки змін що відбуваються. В загальному, для вимірювання сталості використовується система показників та індикаторів за якими саме і оцінюються кількісні та якісні характеристики змін, що відбуваються. **Індикатор сталого розвитку** (*англ. index of sustainable development*) — показник (виведений з первинних даних, які зазвичай не можна використовувати для інтерпретації змін); який дозволяє судити про стан або зміни економічної, соціальної або екологічної змінної. Основною метою введення індексів є оцінка ситуації або події, для прогнозу розвитку ситуації, що склалася, і розробки її вирішення. На сьогодні відсутні обґрунтовані кількісні критерії, що дозволяють вимірювати ступінь стійкості розвитку держав, окремих регіонів і територій.¹

Головним недоліком систем оцінки сталості є відсутність розуміння, а що саме ми вимірюємо? Які зміни є більш сталими, які менш сталими, а які взагалі не є сталими. В загальному плані мова йде про необхідність визначення цільової функції змін. **Цільова функція** — функція, що зв'язує мету (змінну, що оптимізується) з керованими змінними в задачі оптимізації. У широкому сенсі цільова функція - це математичний вираз деякого критерію якості одного об'єкту (рішення, процесу і т. д.) в порівнянні з іншим.²

Для пошуку такої функції скористуємося класичним визначенням сталого розвитку: **сталий розвиток** (*англ. Sustainable development*) — загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі. Як сформулювала визначення сталого розвитку у своїй доповіді Комісія Брундтланд, це "розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби".³

В такому разі, одним із можливих варіантів визначення цільової функції розвитку, який саме і пропонується автором, базується на введенні поняття потенціалу

¹ Індикатори сталого розвитку [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – вільна енциклопедія. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/індикатори_сталого_розвитку

² Цільова функція [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – вільна енциклопедія. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/цільва_функція

³ Сталий розвиток [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – вільна енциклопедія. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/сталий_розвиток

розвитку (в даному випадку ми використовуємо класичні складові: економічний, екологічний та соціальний потенціали) й, що саме головне, врахування основних наявних взаємозв'язків між ними. При цьому, цільова функція сталих змін полягає в зростанні (в крайньому випадку не зменшенні) цих основних потенціалів.

Економічний потенціал. Основним компонентом економічного потенціалу розвитку може бути визначено національне багатство. *Національне багатство* — це сукупність матеріальних благ і духовних цінностей, нагромаджених суспільством за всю його історію, які мають ринкову цінність і можуть обмінюватися на гроші або інші блага. Масштаби, структура і якісний рівень національного багатства визначають економічну могутність країни, потенціал її наступного соціально-економічного розвитку. Національне багатство складається із фізичних благ і активів – фінансових активів, навичок, умінь, тобто всього того, що може приносити прибуток, який є віддачою від цього багатства. Багатство нації може бути поділено на два основних види – речове багатство, втілене в фізичних і фінансових активах, яке називається капіталом, і неречове багатство, яке називається людським капіталом⁴ (нефізичні активи). Крім того, важливою складовою національного багатства є природне багатство – пізнані (виявлені) природні ресурси серед яких, в першу чергу, слід виділити: розвідані корисні копалини, земля, вода, повітря, біологічні ресурси й клімат.

Для наших оцінок ми виділимо дві складові економічного потенціалу: національне багатство, як певну основу економічного потенціалу, і наявні прибутки від національного багатства, які можуть бути визначені річним ВВП і є, певним чином, змінною частиною економічного потенціалу.

Екологічний потенціал. Значна частина екологічного потенціалу у вигляді природних ресурсів є складовою економічного потенціалу (ця область є спільною для цих потенціалів), але, не всі природні ресурси ще оцінені і можуть бути використані в економічній діяльності. Тобто, екологічний потенціал представляє повний перелік наявних природних ресурсів країни. В тому числі, можна виділити і змінну частину екологічного потенціалу, а саме, біологічну ємність країни – добуток величини площі біологічно продуктивної території/акваторії (орні землі, пасовиська, ліси, рибпромислові зони тощо), яка може бути використана для задоволення потреб людини та їх біопродуктивності.

Є ще один дуже важливий показник взаємовпливу економічного та екологічного потенціалів – екологічний поступ – ступень використання біоресурсів (визначає як споживання природних ресурсів, так і забруднення оточуючого середовища).

Соціальний (людський) потенціал. На відміну від соціальної складової економічного потенціалу (людський капітал), який враховує ринкову вартість таких активів загальний соціальний потенціал повинен враховувати чисельність населення країни та основні наявні його якісні ознаки: тривалість та якість життя, рівень його

⁴ Національне багатство [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – вільна енциклопедія. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/національне_багатство

освіченості тощо. Відповідно, змінна частина соціального потенціалу буде визначатися приростом населення країни.

Для адекватної оцінки основних потенціалів розвитку використовується універсальна одиниця виміру – грошова. В такому представлені є важливі позитивні моменти це, в першу чергу, можливість визначити різні аспекти (складові) розвитку в однакових одиницях, але і значні складнощі, які пов'язані з необхідністю визначення ціни різних складових розвитку, особливо природних ресурсів (вода, земля, повітря) й людини.

Загальний вигляд запропонованої моделі наведено на рис. 1.

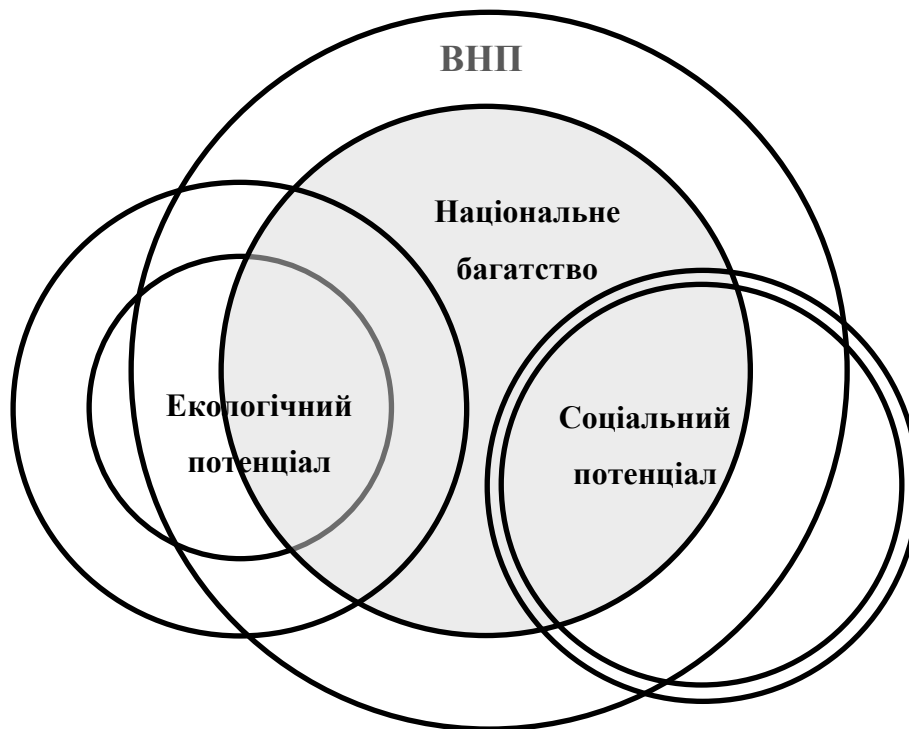

Рис. 1. Схематичний вигляд квазідинамічної моделі оцінки сталого розвитку.

В якості висновку зазначимо, що запропонована модель дає лише загальне уявлення про можливість побудови певної моделі для оцінки сталості розвитку та відповідної цільової функції розвитку. Наявні зв'язки та взаємозв'язки між визначеними основними та змінними складовими потенціалів, наявність значних зовнішніх (глобальне середовище) та внутрішніх (як приклад, цінової політики) впливів потребують суттєвого доопрацювання запропонованої моделі, в тому числі, і проведення кількісних оцінок наявних змін та аналізу (інтерпретації) отриманих оцінок.